

BIDEN'İN ESAD SINAVI: ABD'NİN SURİYE POLİTİKASI VE NORMALLEŞME TARTIŞMALARI

DR. TAMER KAŞIKCI

Akademisyen ESOĞÜ

“

ABD-Çin gerginliğinin tırmanması ve Rusya'nın Ukrayna müdahalesi gibi küresel gelişmeler, Biden yönetiminin genel olarak Ortadoğu, özel olarak da Suriye konusunu ikinci plana atmasına sebep olmuştur.

”

Joe Biden yönetiminin Ortadoğu politikası genel olarak ABD'nin geçmiş yıllarda bölgede giriştiği “sonu gelmeyen” savaşları sonlandırıp, bölgede bir istikrar ortamı yaratmak üzerine kurgulanmıştır. ABD'nin Afganistan'dan askerlerini çekmesini bu politika kapsamında açıklayan Biden yönetimi bölgede uzun süredir devam eden ve bölge genelinde politik istikrarsızlığa neden olan Yemen iç savaşı, çeşitli Arap ülkelerinin İran ve İsrail ile yaşadığı gerginlikler gibi meselelerde de diplomatik yollarla çözüm arayışlarını desteklemektedir ancak tüm bu çabalar içerisinde Biden yönetimi bölge istikrarını uzun süredir derinden etkileyen Suriye meselesi konusunda diplomasi yolunu aç-

çak net bir tavır sergilemekten kaçınmaktadır. Hatta Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn, Ürdün gibi aktörlerin Suriye ile ilişkilerini normalleştirme gayretleri, ABD yönetimi tarafından eleştirilmektedir. Suriye’de izlediği bu tutum, Biden yönetiminin bölgede istikrar

tesis etme politikasıyla çelişmektedir.

Bu argüman üzerine kurgulanmış olan söz konusu yazıda, Biden yönetiminin mevcut Suriye politikasının bölgede yarattığı sorunların bölge istikrarını nasıl etkilediği tartışılacaktır.

ABD’NİN SURIYE’DEKİ ASKERÎ VARLIĞI VE YARATTIĞI POLİTİK SORUNLAR

Biden göreve geldiği dönemde, Beşar Esad yönetimi Rusya’nın yardımıyla ülkenin önemli bir bölümünde üstünlüğü ele geçirmiş ve iç savaşın Esad lehine sonuçlanacağı aşikâr hâle gelmişti. Dolayısıyla Biden yönetiminin, ABD’nin iç savaş başladığından bu yana savunduğu Esad’ı devirme stratejisini devam ettirmesi mümkün değildi. Bunun yanı sıra, ABD-Çin gerginliğinin tırmanması ve Rusya’nın Ukrayna müdahalesi gibi küresel gelişmeler, Biden yönetiminin genel olarak Ortadoğu, özel olarak da Suriye konusunu ikinci plana atmasına sebep olmuştur. Yine de Esad’a karşı pozisyonu devam ettiren Biden yönetimi Suriye politikasını DEAŞ terör örgütüyle mücadeleye devam edilmesi, bölgede çatışmaların azaltılması ve durdurulması ve savaştan etkilenenlere yönelik insani yardımların devamlılığının sağlanması şeklinde formüle etmiştir.

DEAŞ ile mücadele ederken bir başka terör örgütü PKK/PYD ile yakın ilişkiler geliştiriyor olması, ABD’nin terörle mücadele konusundaki duyarlılığı hakkında soru işaretleri yaratmaktadır. Üstelik ABD’nin Suriye’deki askerî varlığı, Rusya’nın Ukrayna’daki askerî varlığına da örnek oluşturmakta ve Biden yönetiminin elini zayıflatmaktadır.

Biden'in mevcut Suriye politikasının en dikkat çekici boyutu şüphesiz ki bölgedeki Amerikan askerî varlığıdır. Her ne kadar Trump yönetimi Suriye'deki askerlerin çekileceğini ilan etmiş ve Ortadoğu'daki Amerikan askerî varlığını azaltma politikası Biden döneminde de devam ettirilerek Afganistan'dan çekilme gerçekleştirilmiş olsa da yaklaşık 900 kişilik bir askerî güç hâlen Suriye'de konuşlandırılmaktadır. Biden yönetimi, söz konusu askerlerin DEAŞ güçleriyle mücadele etmek ve Irak'ın sınır güvenliğini sağlamak amacıyla bölgede konuşlandırıldığını savunmaktadır. Her ne kadar uluslararası anti-DEAŞ koalisyonunun operasyonları ile DEAŞ yapılanması çöktürülmüş olsa da bölgede hâlen DEAŞ ile ilişkili grupların var olduğu bilinmekte, zaman zaman ABD güçleri bunlara karşı operasyonlar gerçekleştirmektedir ancak bölgedeki ABD askerî varlığının bunların dışında sembolik ve stratejik olmak üzere iki farklı boyutunun daha olduğunu söylemek mümkündür. Sembolik açıdan, ABD askerlerinin Suriye'deki varlığı hem Suriye rejimine hem de onu desteklemekte olan Rusya'ya iç savaşın halen sona ermediği mesajını vermektedir. Zira bölgeden tamamen çekilmek ABD'nin Suriye konusunda mağlubiyeti kabul etmesi anlamına gelecektir. Bunun yanı sıra, stratejik açıdan, bölgedeki askerî varlığı ABD'nin bölge aktörleriyle ilişkilerini tasarlamasında kolaylık sağlamaktadır. Örneğin bu sayede, ABD yakın ilişki içerisinde olduğu Suriye'deki terör örgütü PKK/PYD unsurlarının güvenliğini sağlayabilmektedir. Ayrıca, ABD askerlerinin bölgedeki

operasyonları DEAŞ ile sınırlı kalmamaktadır. Örneğin mart ayı içerisinde İran'ın düzenlediği bir "insansız hava aracı" saldırısına misilleme olarak Suriye toprakları içerisinde İran'a ait birtakım tesisler, ABD güçleri tarafından bombalanmıştır.

Suriye'deki askerî varlığı, ABD'ye sembolik ve stratejik üstünlük sağlarken, bölgede politik istikrarın tesis edilmesi önündeki en önemli engellerden birini teşkil etmektedir. ABD'nin Suriye'deki askerî varlığına ilişkin en büyük tepki doğal olarak Suriye yönetiminden gelmektedir. Ülke içerisinde kontrolü büyük ölçüde sağlayan Esad rejimi, ABD'nin kendi topraklarını terk etmesi talebinde bulunmuştur. Dolayısıyla eğer Suriye toprakları üzerinde istikrarı sağlayacak bir egemenliğin kurulmasını gerçekten istiyorsa, ABD'nin Esad'ın bu talebini karşılaması ve askerlerini Suriye'den tamamen çekmesi gerekmektedir. Biden yönetimi, bu seçenek ile yüzleşmemek adına bölgedeki varlığını terörle mücadele kapsamında meşrulaştırmaya çalışsa da DEAŞ'ın operasyonel gücünün zayıflamış olması bölgede bir ABD gücünün devamlılığını tartışılır hâle getirmektedir. Üstelik, DEAŞ ile mücadele ederken bir başka terör örgütü PKK/PYD ile yakın ilişkiler geliştiriyor olması, ABD'nin terörle mücadele konusundaki duyarlılığı hakkında soru işaretleri yaratmaktadır. Üstelik ABD'nin Suriye'deki askerî varlığı, Rusya'nın Ukrayna'daki askerî varlığına da örnek oluşturmakta ve Biden yönetiminin elini zayıflatmaktadır. Suriye'deki ABD askerlerine ilişkin bu soru işaretleri Amerikan kamuoyunda da tartış-

malara neden olmuş, mart ayı içerisinde askerlerin tamamen çekilmesine yönelik bir tasarı, Cumhuriyetçiler tarafından Amerikan Senatosuna sunulmuş fakat çoğunluk tarafından kabul edilmemiştir.

Afganistan'da Taliban ile müzakere masasına oturan ve ülkedeki varlığını Taliban lehine sonlandırmakta herhangi bir sorun yaşamayan ABD yönetimi, Suriye'de Esad yönetimiyle görüşmeye ya da en azından Esad ile ilişkileri normalleştirmeye ve bölgedeki askerî varlığını sonlandırmaya yanaşmamaktadır.

ABD'NİN SURİYE POLİTİKASININ İNSANİ SONUÇLARI

ABD'nin mevcut Suriye politikası, ülkedeki politik istikrarsızlığın yanı sıra toplumsal istikrarsızlığı da körüklemektedir. Bilindiği üzere birçok bölge içi ve dışı aktörün katılımıyla, Esad rejimi ve muhalifler arasındaki çatışmalar ülke topraklarını savaş alanına döndürmüş, temel kamu hizmetleri sağlanamaz hâle gelmiştir. Doğal olarak bu durum Suriye halkının gündelik ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmasına yol açmıştır. Diğer yandan, çatışmalardan kaçıp komşu ülkelere sığınan milyonlarca Suriyeli de gittikleri ülkelerde zorlu ekonomik ve toplumsal şartlar altında hayatlarını idame ettirmek durumunda kalmıştır. Her ne ka-

dar son yıllarda Suriye içerisinde görelî istikrar sağlanmış ve halkın temel kamu ihtiyaçları karşılanmaya başlanmış olsa da hâlen Suriyeli göçmenlerin sosyo-ekonomik şartlarında kalıcı gelişme olmadığı gibi, bunların ülkelerine dönüp dönemeyeceği ya da hangi koşullar altında ülkelerine dönebilecekleri belirsizdir. Üstelik şubat ayı içerisinde gerçekleşen Kahramanmaraş merkezli depremler Suriye’de de yoğun şekilde hissedilmiş ve hem Suriye’deki halkın hem de Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerin mevcut toplumsal sorunları daha da derinleşmiştir.

Biden hükümetinin Suriye politikasının bir ayağını da Suriye’de olanlar ve göçmenlerden oluşan Suriye halkının ihtiyaç duyduğu insani yardımların tedarik edilmesi oluşturmaktadır ancak ABD yö-

netiminin yaptığı maddî yardımların, Suriyelilerin hayatlarını idame ettirmelerini sağlayacak kalıcı sosyal ve ekonomik mekanizmalar üretmesi mümkün değildir. Üstelik ABD’nin 2014 yılından bu yana Sezar Yasası çerçevesinde uygulamakta olduğu yaptırımlar, Suriye halkının mevcut sosyal ve ekonomik sorunlarının aşılmasındaki önemli engellerden birini teşkil etmektedir. Zira hâlen devam etmekte olan bu yaptırımlar nedeniyle Suriyelilere yönelik yardımların önü kesilmektedir. Örneğin, 2021 yılında Lübnan’daki Suriyeli göçmenlerin yaşadığı enerji sorununun da çözümünde etkili olacak Mısır doğal gazını Suriye üzerinden Lübnan’a taşıyacak boru hattı projesi ABD tarafından Sezar Yasası kapsamında engellenmiştir. Dolayısıyla ABD’nin Esad rejimi karşılığı, Suriye halkının sosyal ve

ekonomik koşullarını geliştirme hedefleriyle ters düşmektedir. Üstelik Esad yönetiminin ülke içerisindeki kontrolünü ve gücünü giderek daha fazla artırması, Biden yönetiminin bu hedef kapsamında kalıcı bir çözüm üretme ihtimalini her geçen gün zayıflatmaktadır.

Sonuç olarak, Afganistan’da Taliban ile müzakere masasına oturan ve ülkedeki varlığını Taliban lehine sonlandırmakta herhangi bir sorun yaşamayan ABD yönetimi, Suriye’de Esad yönetimiyle görüşmeye ya da en azından Esad ile ilişkileri normalleştirmeye ve bölgedeki askerî varlığını sonlandırmaya yanaşmamaktadır ancak ABD yönetiminin mevcut Suriye politikası bölgede hem politik hem de sosyal istikrarın sağlanmasını engellemektedir. Bu durum Biden yönetiminin bölgede istikrar sağlama politikasıyla ters düşse de bu anlayışın altında ABD’nin Rusya ile rekabetinin yattığını söylemek mümkündür. Zira, ABD yönetimi açısından, Esad ile ilişkileri normalleştirmek, Suriye’deki vekâlet savaşını Rusya’nın kazandığını ilan etmek anlamına gelecektir ancak ABD’nin Suriye politikasının bu hâliyle sürdürülebilir olduğunu söylemek mümkün değildir.

Suriye krizi sırasında Esad karşıtı pozisyon alan Arap ülkelerinin Esad ile normalleşme süreci içerisine girmesi ve Arap Liginin Suriye’nin askıya aldığı üyeliğini yeniden aktif hâle getirmesi, bölge aktörlerinin politik istikrarın tesis edilmesinden yana olduklarını açıkça göstermektedir. Dolayısıyla bu gelişmeler karşısında ABD’nin Suriye politikasını yeniden gözden geçirmesi gerekecektir. ■